

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA
Izpitsna pola 2

Narodna zgodovina

Četrtek, 11. junij 2015 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.
Izpitsni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpisite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec).

Izpitsna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogu je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte v **izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

M 1 5 1 5 1 1 1 2 0 2

3/20

V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

Antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije

1. Koncu visokih civilizacij sledi antično obdobje.

Obkrožite črko pred pravilnim opisom antičnega obdobja.

- A čas od velikih selitev ljudstev do visokega srednjega veka
- B čas razvoja grške in rimske civilizacije v starem veku
- C čas od neolitika do železne dobe
- D čas slovanske naselitve alpskega in predalpskega prostora

(1 točka)

2. Po legendi je današnji slovenski prostor povezan z grškim junakom Jazonom. Preberite spodnje besedilo in odgovorite na vprašanja.

Grk Jazon, sin Ezona iz Tesalije, nekdanje Emonije, je nekoč povedel svoje junake na vzhodno stran Črnega morja /.../ Ko se je s tovariši posvetoval o pobegu, je predenj stopil eden izmed njih, Argos po imenu, in mu povedal zgodbo o slavnem pomorščaku. To je bil zadosten razlog, da se je Jazon odločil, kam bo bežal. Šel je po omenjeni poti iz Črnega morja do Donave, iz Donave po Savi in iz Save v Ljubljanico, ki je v spomin na to popotovanje – tako meni Plinij dobila ime Nauportus, ladjenosec. Šele tu je na lastni koži občutil pomanjkljivosti legende.

(Vir: Linhart, A., 1981: Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije, str. 16 in 17. Slovenska matica. Ljubljana)

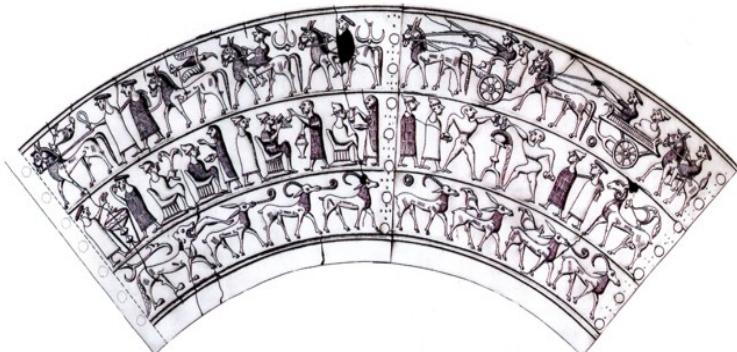
- 2.1. Kako se, po svoji ladji, imenujejo junaki znane legende?

- 2.2. Po katerih dveh rekah na ozemlju današnje Slovenije je potoval junak Jazon?

(2 točki)

3. Za starejšo ali halštatsko obdobje železne dobe je značilna situlsko umetnost.

Slika 1

(Vir: Brodnik, V., in ostali, 2009: Zgodovina 1, učbenik za prvi letnik gimnazije, str. 150. DZS. Ljubljana)

- 3.1. Katera je najbolj znana situla in zakaj jo tako imenujemo?
- 3.2. Zakaj so situle pomembne za raziskovanje življenja v železni dobi?

(2 točki)

4. V mlajši železni dobi so evropski prostor zaznamovala številna keltska plemena.
- 4.1. Glede na sliko 1 v barvni prilogi navedite štiri plemena, ki so naseljevala območje današnje Slovenije.
- 4.2. Katero izmed keltskih plemen je bilo poznano po izdelovanju železa?
- 4.3. Zaradi katere značilnosti so to železo cenili tudi Rimljani?

(3 točke)

5. Ozemlje današnje Slovenije je postalo zanimivo za Rimljane že pred našim štetjem. Sledila so osvajanja, naseljevanje in romanizacija tega prostora. Glede na spodnje besedilo odgovorite na vprašanji.

Vzhodnoalpski prostor Noriškega kraljestva je bil kot zadnja velika politična tvorba Kelrov na kontinentu /.../ imperiju priključen brez vojne okrog leta 10 pr. n. št. Takrat so na Štalenski gori nastali tudi trije častilni napisи osmih noriških plemen za člane vladarske avgustejske dinastije.

(Vir: Štih, P., in Simoniti, V., 1996: Slovenska zgodovina do razsvetljenstva, str. 19. Mohorjeva družba v Celovcu in Korotan. Ljubljana)

- 5.1. Katero je najpomembnejše arheološko najdišče iz Noriškega kraljestva?
 5.2. Razložite pojem romanizacija.

(2 točki)

6. Povežite imena latinskih krajev z današnjimi imeni tako, da črko iz desnega stolpca pripišete na ustrezeno črto v levem stolpcu.

_____ Logatec	A Akvileja
_____ Trojane	B Acervo
_____ Oglej	C Castra
_____ Drnovo pri Krškem	D Atrans
_____ Ajdovščina	E Neviodunum
_____ Stična	F Longaticum

(3 točke)

7. Rimljani so na ozemlju današnje Slovenije ustanavljali mesta, ki so postala središča rimske oblasti. Obkrožite črko pred izbranim mestom.

A EMONA B POETOVIO

V krajšem razmišljanju pojasnite: v kateri rimski upravnih enotah je bilo mesto, kako so se njegovi prebivalci oskrbovali z vodo, kakšna je bila vloga mesta in katere arheološke najdbe pričajo o prisotnosti Rimjanov v mestu. Pomagajte si s sliko 1 v barvni prilogi.

(4 točke)

V sivo polje ne pišite.

8. V antičnem obdobju je imela pomembno vlogo Celeja z okolico, saj je povezovala dve pomembni koloniji, Emono in Petovijo. Pomagajte si s spodnjim besedilom in odgovorite na vprašanji.

Na klasična tla rimske starin pri nas na Štajerskem nas povede cesta čez Trojane, do nedavna do vrha trojanskega klanca na kranjski strani speljana še po rimski trasi, pa sledovi obcestne in carinske postaje, katere ime je prišlo do nas: Atrans. Po Savinjski dolini opazimo na mnogih krajin rimske sledove, od katerih so najpomembnejši ostanki pri Ločici pri Polzeli, v Preboldu in seve Šempeter.

(Vir: Curk, I., 1976: Rimljani na Slovenskem, str. 14. DZS. Ljubljana)

- 8.1. V katerih krajin med Trojanami in Celjem so vidni sledovi rimske civilizacije?
8.2. Katera znamenitost se je iz rimskega časov ohranila v Šempetru v Savinjski dolini?

(2 točki)

9. Rimljani so uvajali novosti v gospodarstvu in pri tem izkoriščali surovine iz domačega okolja.

Pač pa so prišle na Kranjsko razne vrste olj in vina ter drugih izdelkov /.../ Imeli so kovače, ne samo predelovalce železove rude /.../ Med izdelki, ki so jih pošiljali v Italijo, so bile živalske kože /.../ Brez dvoma so znali tkati /.../ Iz lesa so znali izdelovati vozove, sode in ladje.

(Vir: Linhart, A., 1981: Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije, str. 105, 107 in 110. Slovenska matica. Ljubljana)

- 9.1. Katere novosti v kmetijstvu so Rimljani uvajali na območju današnje Slovenije?

- 9.2. Naštejte obrtne dejavnosti, ki so jih Rimljani pospeševali na tem območju.

(2 točki)

10. Tudi na slovensko ozemlje so se razširile življenjske navade Rimljjanov.

Obkrožite črke pred pravilnimi rešitvami.

- A Vila rustika je predstavljala kmetijski obrat z več gospodarskimi poslopiji.
- B Insule so glavna svetišča, ki so bila postavljena na rimskih forumih.
- C Nekropole so bili podzemni prostori, v katerih so se skrivoma zbirali prvi kristjani.
- D Terra sigillata je pečatna keramika z znaki delavnic, v katerih so keramiko izdelali.
- E Obrtniki so se združevali v obrtna združenja, imenovana kolegiji.
- F Latifundije so rimska trgovska združenja, ki so preprečevala tujo konkurenco.

(3 točke)

11. Na prehodu iz 3. v 4. stoletje je v Petovioni deloval Viktorin Ptujski. Glede na spodnje besedilo odgovorite na vprašanji.

Okvirno v dobo vojaških cesarjev pade začetek delovanja petovionskega škofa in mučenca Viktorina, edinega poznanega literarnega ustvarjalca v antični dobi v slovenskem prostoru. Ohranila se je približno ena desetina njegovega opusa, prek katere se prvi latinski razlagalec Biblije in eden zgodnjih latinskih protiheretičnih piscev razovedva kot izredna intelektualna osebnost. Viktorin je bil ne le človek goreče vere, temveč tudi temeljite izobrazbe, ki je zajemala domala vso dotedanjo grško in latinsko krščansko književnost.

(Vir: Bratož, R., 2007: Rimska zgodovina – 1, str. 340. Študentska založba. Ljubljana)

- 11.1. Po čem se je Viktorin Ptujski zapisal v kulturno zgodovino?

- 11.2. Kako je rimska oblast pogosto ravnala s prvimi kristjani?

(2 točki)

M 1 5 1 5 1 1 1 2 0 9

12. V poznoantičnem obdobju se je staroselsko prebivalstvo selilo v odročne višinske utrdbe ali refugije, kakršen je prikazan na sliki 2.

12.1. Pojasnite vzrok za nastanek refugijev.

12.2. Opišite značilnosti refugija.

(2 točki)

Slika 2: Ajdovski gradec

(Vir: <https://www.google.si/search?q=ajdovski+gradec&client...> Pridobljeno: 8. 11. 2013.)

Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci

13. Slovani so v 2. polovici 6. stoletja postopno naselili alpski in predalpski prostor ter se tam srečali z drugimi ljudstvi. Pomagajte si s sliko 2 v barvni prilogi.

13.1. S katerimi ljudstvi so se Slovani srečali v sosedstvu?

13.2. Navedite dve spremembi v življenju Slovanov, ki sta posledici vpliva staroselcev.

(2 točki)

14. Zgodovinar Prokopij je v knjigi o vladarju Justininjanu opisoval tudi Slovane.

Prebivajo v bornih kolibah /.../in vsi po večkrat menjavajo kraj svojega bivališča. V boj nad sovražnika gredo peš v velikih krdelih, z majhnimi ščiti in oščepi v rokah; oklepa si ne nadenejo nikoli /.../ govore en jezik, nerazumljiv in surov. /.../ Žive v trdih razmerah in zanemarjeno /.../ in zmerom so polni umazanje. Niti najmanj pa niso hudobni ali pokvarjeni, ampak v svoji preprostosti odražajo Hunom podobno nrav.

(Vir: Prokopij iz Cezareje, 1961: Pod Justinianovim žezlom, str. 193. Cankarjeva založba. Ljubljana)

- 14.1. Kakšno razliko je zaznal Prokopij v bojevanju med Bizantinci in Slovani?

- 14.2. Zakaj so jih tedanji kronisti opisovali kot necivilizirane?

(2 točki)

15. Slovani so na ozemlju današnje Slovenije in sosednjih držav oblikovali več samostojnih državic.

Obkrožite črko pred izbrano kneževino.

A KARANTANIJA

B SPODNJA PANONIJA

V krajšem razmišljanju pojasnite: kje je bilo središče kneževine, na ozemlju katere današnje države je bila večina njenega ozemlja, pod katero nadoblast je prišla proti koncu zgodnjega srednjega veka, kako se je v kneževino širilo krščanstvo in na kakšne težave so naleteli njegovi prinašalci. Pomagajte si s sliko 3 v barvni prilogi.

(5 točk)

16. Povežite zemljepisna imena središči ali imeni tako, da črko iz desnega stolpca pripišete na ustrezeno črto v levem stolpcu.

_____ grad Steyr	A Istra
_____ Žovneški gospodje	B Savinjska dolina
_____ Benečani	C Ljubljanska kotlina
_____ Spanheimi	D Štajerska

(2 točki)

17. Večina mest se je pri nas v visokem srednjem veku razvila na novo, le nekatera so se obdržala še iz antičnega časa, nekaj trgov pa si je zaradi turških vpakov pridobilo mestne pravice in s tem tudi pravico do obzidja.

Navedenim mestom v levem stolpcu dopišite ustrezeno črko iz desnega stolpca.

_____ Maribor	A nastanek v visokem srednjem veku
_____ Škofja Loka	B nepretrgan razvoj od antike do srednjega veka
_____ Višnja Gora	C nastanek povezan s turškimi vpadi
_____ Lož	
_____ Novo mesto	
_____ Koper	

(3 točke)

18. Življenje v srednjeveških mestih so določali mestni statuti, ki so bili značilni zlasti za primorska mesta. Ob uporabi spodnjega besedila odgovorite na vprašanji.

Določamo, nihče naj pod kaznijo 40 soldov denarjev ne prodaja soli, pšenice ali drugega žita drugače kakor v piranskih občinskih merah. In občini naj plača za vsak mernik (soli, pšenice ali drugega žita) 6 malih denarjev, sicer bo kaznovan z isto kaznijo. /.../ Določamo, nihče ne sme brez dovoljenja gospoda podestaja (župana), ki bo tedaj upravljal piransko občino, natovarjati soli v piranskem okraju v množini enega stara (ok. 80 litrov) in več z namenom, da bi jo izvozil iz Pirana. Kogar se bo zalotilo pri prekršku, naj izgubi sol in prav toliko naj se kaznuje v naši občini. In izgubi naj barko ali ladjo, na katero se je (sol) tovorila.

(Vir: Zgodovinska čitanka za 6. razred osnovnih šol, str. 40. DZS. Ljubljana, 1969)

- 18.1. Izvoz katerega artikla je bil po piranskem statutu omejen?
- 18.2. Kakšne kazni so bile predvidene za tiste, ki se niso držali določil prodaje?

(2 točki)

19. V visokem srednjem veku se je v kmetijstvu uvedlo kar nekaj izboljšav, ki pa so zelo postopno prihajale tudi na slovensko podeželje. Med drugim je triletno kolobarjenje zamenjalo dveletno. Pomagajte si s sliko 4 v barvni prilogi.

- 19.1. Kolikšen obseg zemlje je v prahi pri dveletnem in kolikšen pri triletnem kolobarjenju?
- 19.2. Navedite štiri vrste poljščin, s katerimi se je prehranjevala večina prebivalcev v srednjem veku.

(2 točki)

20. Za poznavanje gospodarskega in socialnega položaja podložnikov si lahko pomagamo s knjigami, ki so se pri nas v večjem številu začele pojavljati od 13. stoletja. V njih so bile zapisane dajatve in obveznosti podložnikov.

V vasi Vrsno je obdelanih in neobdelanih kmetij šest in pol. Vendar plačuje polovična samo 8 denarjev za travo. Dve in pol spadata pod dekana v Čiginju. Ostale tri in pol plačujejo, kot je tukaj zapopadeno. En star pšenice, 6 starov žita. Za služnosti sv. Jurija 8 denarjev. Eno molzno žival na isti praznik ali 20 denarjev. /.../ Dva sira na praznik sv. Mihaela ali zanju 12 denarjev.

(Vir: Zgodovinska čitanka 6, str. 37. DŽS. Ljubljana, 1986)

- 20.1. Kako se imenujejo knjige, v katerih so bili popisani dohodki zemljiškega gospodstva z obveznostmi podložnikov?
- 20.2. Iz zgornjega besedila navedite dve obveznosti, ki jih je imel podložnik do zemljiškega gospoda.

(2 točki)

21. V srednjem veku so dežele vodile dinastične rodbine iz vrst najvišjega plemstva. Preberite spodnje besedilo in odgovorite na vprašanji.

Dežela sama sega v dolžino kakih petdeset milj, nje širina pa znaša deset milj; začenja se na slemenu Ljubelja in se končuje pri Ljubljani (Laybacum). Ima lepo in rodovitno ravnico, ki pa ni sklenjena, kajti sem ter tja se po njej dvigajo griči, ki so prav porabni za živinorejo in pašo in pridobivanje lesa /.../ Skoraj povsod se uporablja slovenski jezik. Skoraj vsi prebivalci obojega spola so lepi svetlopolti. Vedeti je treba, da deli gorska pregrada Kranjsko od Koroške; ta se odpira očem od grebena imenovane gore Ljubelj navzdol.

(Vir: Santonino, P., 1991: Popotni dnevniški, str. 45 in 46. Mohorjeva družba. Celovec, Dunaj, Ljubljana)

- 21.1. Navedite štiri dežele, v katerih so živeli Slovenci.
21.2. Zakaj je tudi plemstvo uporabljalo slovenski jezik?

(2 točki)

22. Slovenskim deželam je 15. in 16. stoletje prineslo veliko pozitivnih sprememb, pa tudi strahot.

Pismo Viljema Turjaškega

Naznanjam vam, da so /.../ na dan pred sv. Mihaelom nepričakovano prišli na Kranjsko. V sredo nato so (se spustili) na Mehovo, Novo mesto, Hmeljnik. Pri Beli cerkvi so se utaborili. Hoteli so vojskovanje (razširiti) povsod proti Celju, nato na Gorenjsko, potem pa poslati roparske čete doli po deželi. /.../ so vse požgali in ni dvomiti, ljudi in živino zajeli in vzeli /.../ Opustošeno je, da po človeškem spominu ne bo zopet popravljeno. /.../ Žito, seno in strelja je požgano, tako da ubogi človek, ki je temu utekel, ne more imeti ali gojiti živine. Pri tem nima s svojo ženo in otroki kaj jesti.

(Vir: Zgodovinska čitanka 6, str. 48 in 49. DZS. Ljubljana, 1986)

- 22.1. Katero nevarnost omenja zgornje besedilo?

- 22.2. Pojasnite posledice omenjene nevarnosti.

(2 točki)

23. Zaradi poslabšanih razmer v 15. in 16. stoletju so tudi slovenski podložniki na različne načine izkazovali nezadovoljstvo. Pomagajte si s spodnjim besedilom in sliko 5 v barvni prilogi ter odgovorite na vprašanja.

Prodaja lastnih pridelkov s pristave kakor tudi prodaja viškov naturalne rente na mestnih tržiščih jim je bila načeloma dovoljena. Segali pa so še dlje. Uveljavljali so /.../ predkupno pravico za njihove presežke, da bi si s preprodajo pridobili tudi trgovski profit. Med predmeti takega trgovanja se omenjajo: živila, vino, žito in posebej oves, krvno, platno itd.

(Vir: Vilfan, S., 1980: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog, II. zvezek, str. 201. DZS. Ljubljana)

- 23.1. Zakaj so zemljiški gospodje zahtevali presežke podložnikovih pridelkov?

- 23.2. Naštejte tri uporniška jedra, iz katerih se je razvil vseslovenski kmečki upor.

- 23.3. Zakaj je bil vseslovenski upor, kljub številčnosti upornikov in širokem obsegu, kmalu zatrт?

(3 točke)

24. Bratko Kreft je v enem izmed svojih dramskih del pomembno vlogo namenil Matiji Gubcu.

Gubec: Veleizdajalci, ker že leta in leta čakamo na staro pravdo, ker hočemo živeti pošteno, kakor so živelji naši očetje in dedje, ker ne moremo več vleči grajskega pluga in brane, ker je glad prišel v deželo prav zato, ker smo hodili vedno na tlako, svoja polja pa prepuščali usodi.

(Vir: Kreft, B., 1959: Velika puntarija, str. 41. Slovenska matica. Ljubljana)

- 24.1. Zakaj so se uporni kmetje sklicevali na staro pravdo?
24.2. Kdo je bil Matija Gubec?

(2 točki)

25. Navedenim dogodkom pripišite ustrezno letnico: 181 pr. Kr., 658, 818, 1408, 1456, 1478.

- koroški kmečki upor
 izumrtje Celjskih grofov
 Rimljani ustanovijo kolonijo Akvilejo
 razpad Samove plemenske zveze
 začetki turških vpadov v slovenske dežele
 upor Ljudevita Posavskega

(3 točke)

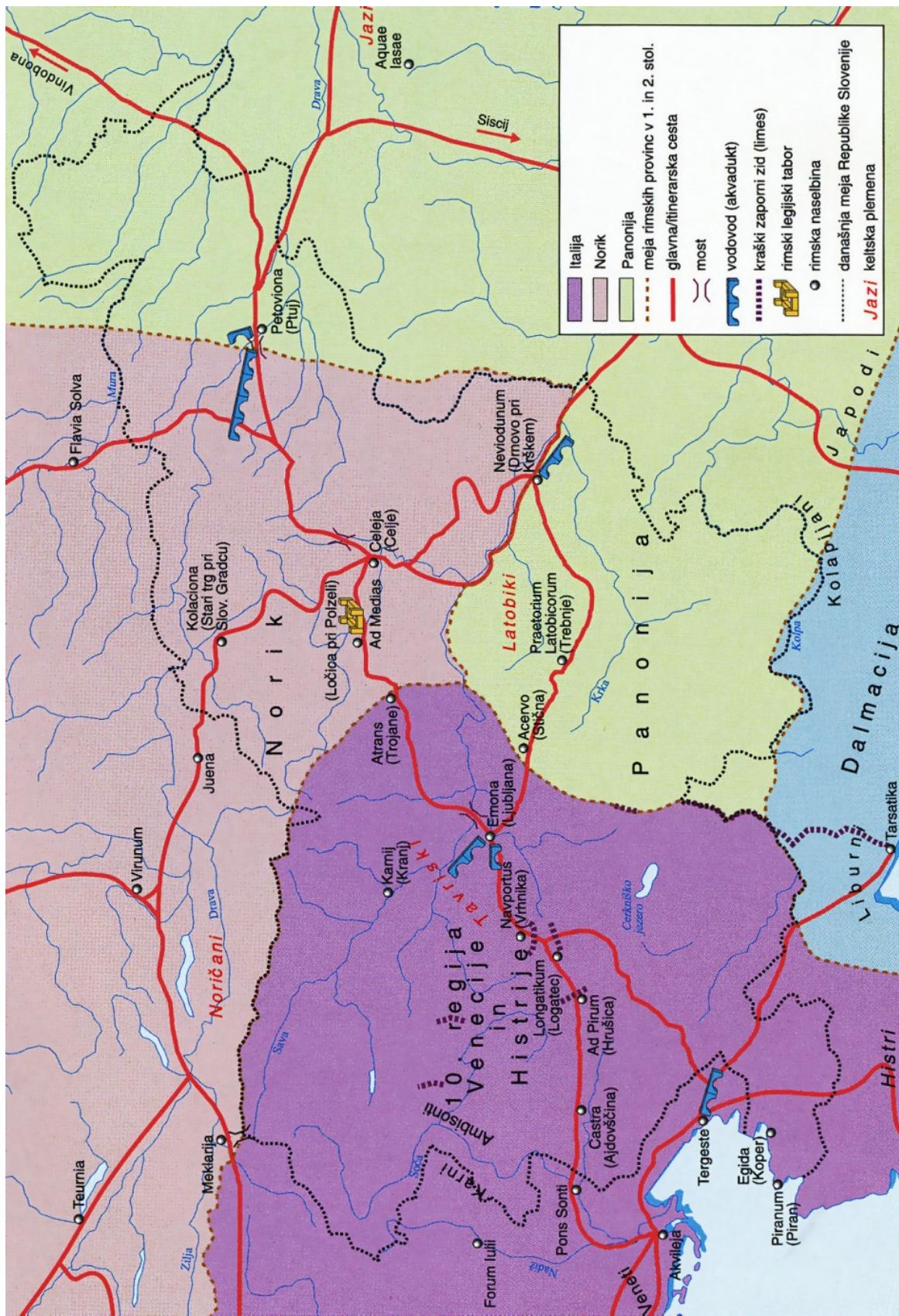

V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

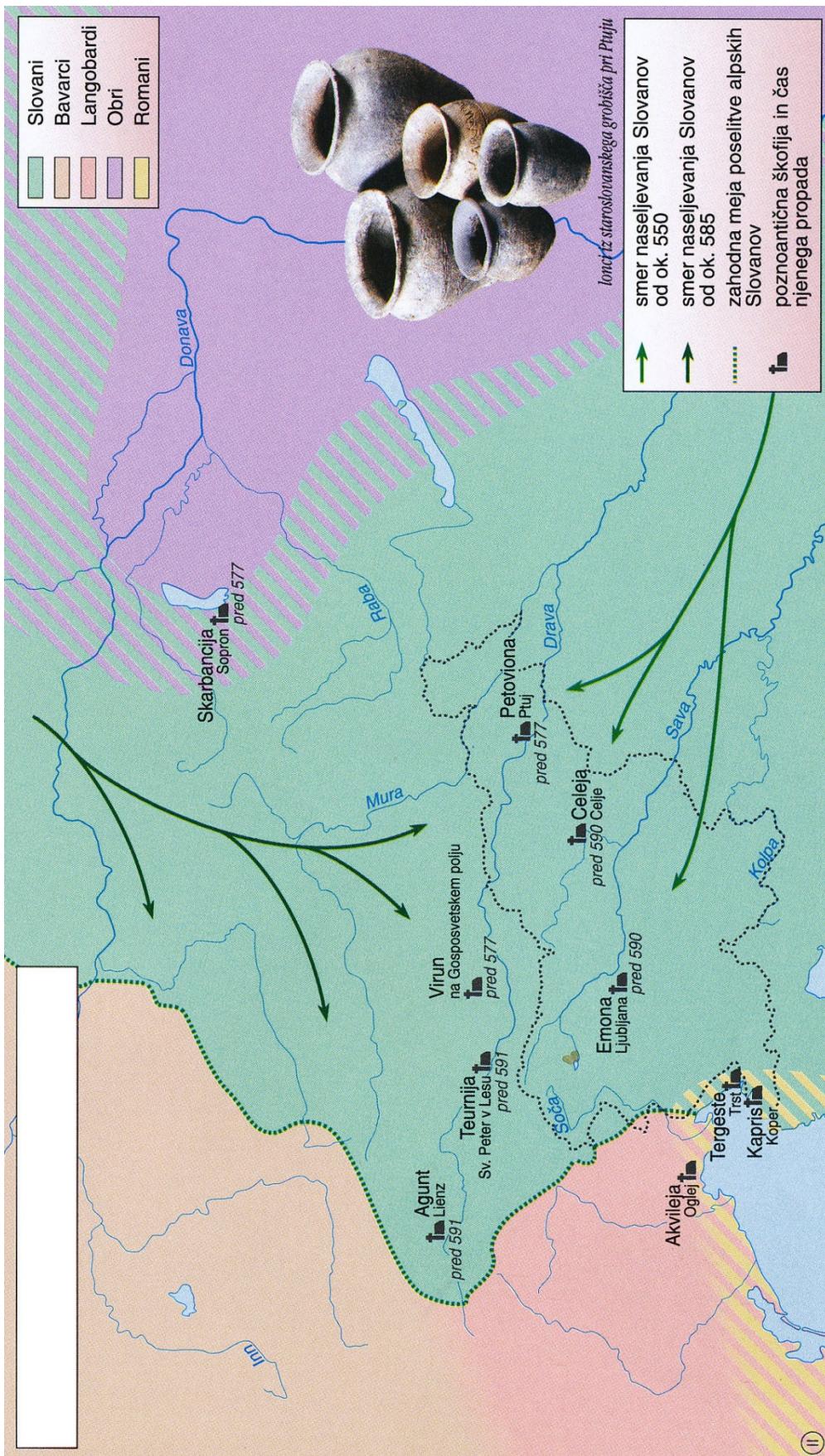

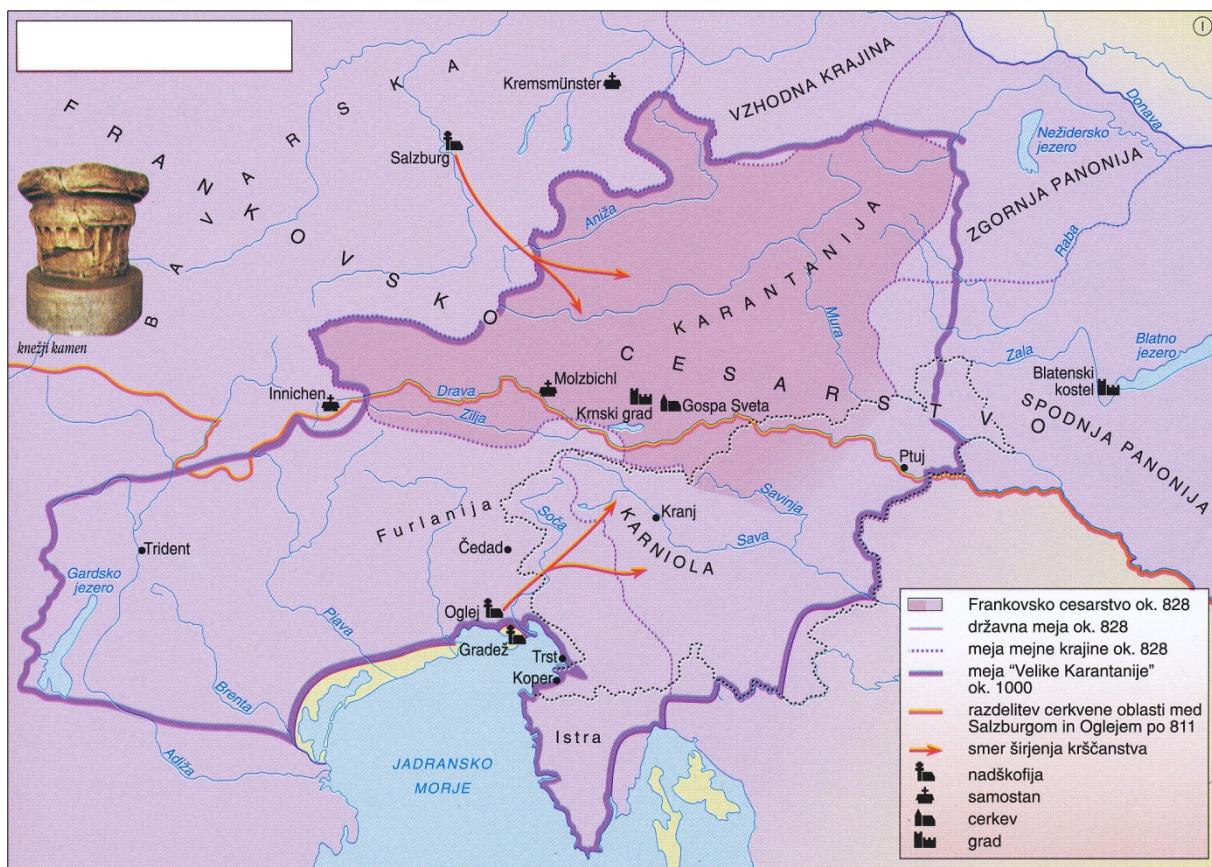
Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

Slika 1

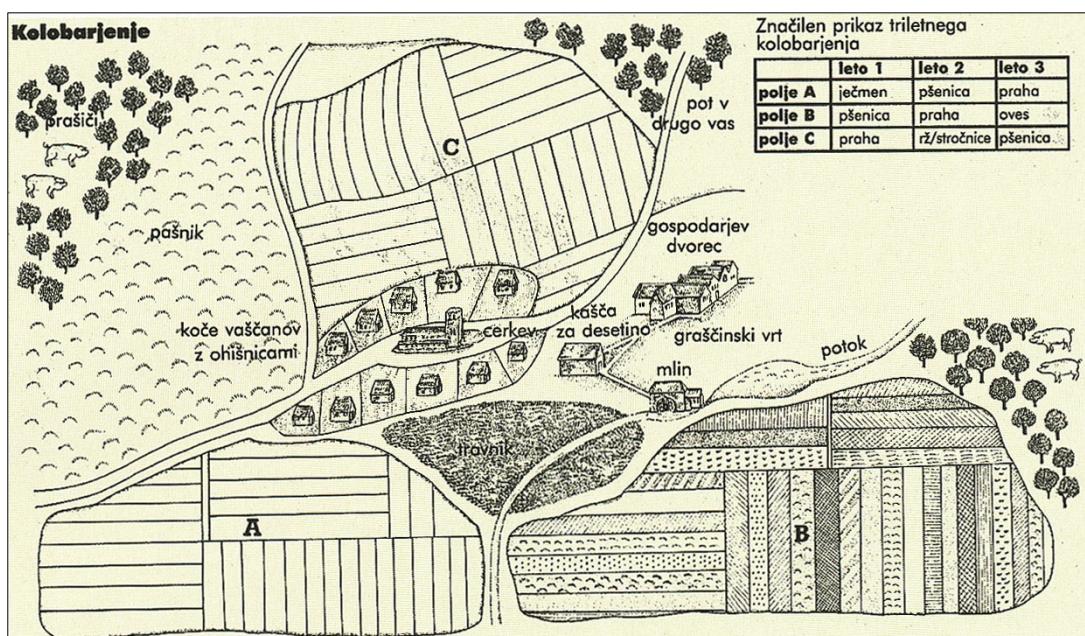
(Vir: Brodnik, V., in ostali, 2009: Zgodovina 1, učbenik za prvi letnik gimnazije, str. 156. DZS. Ljubljana)

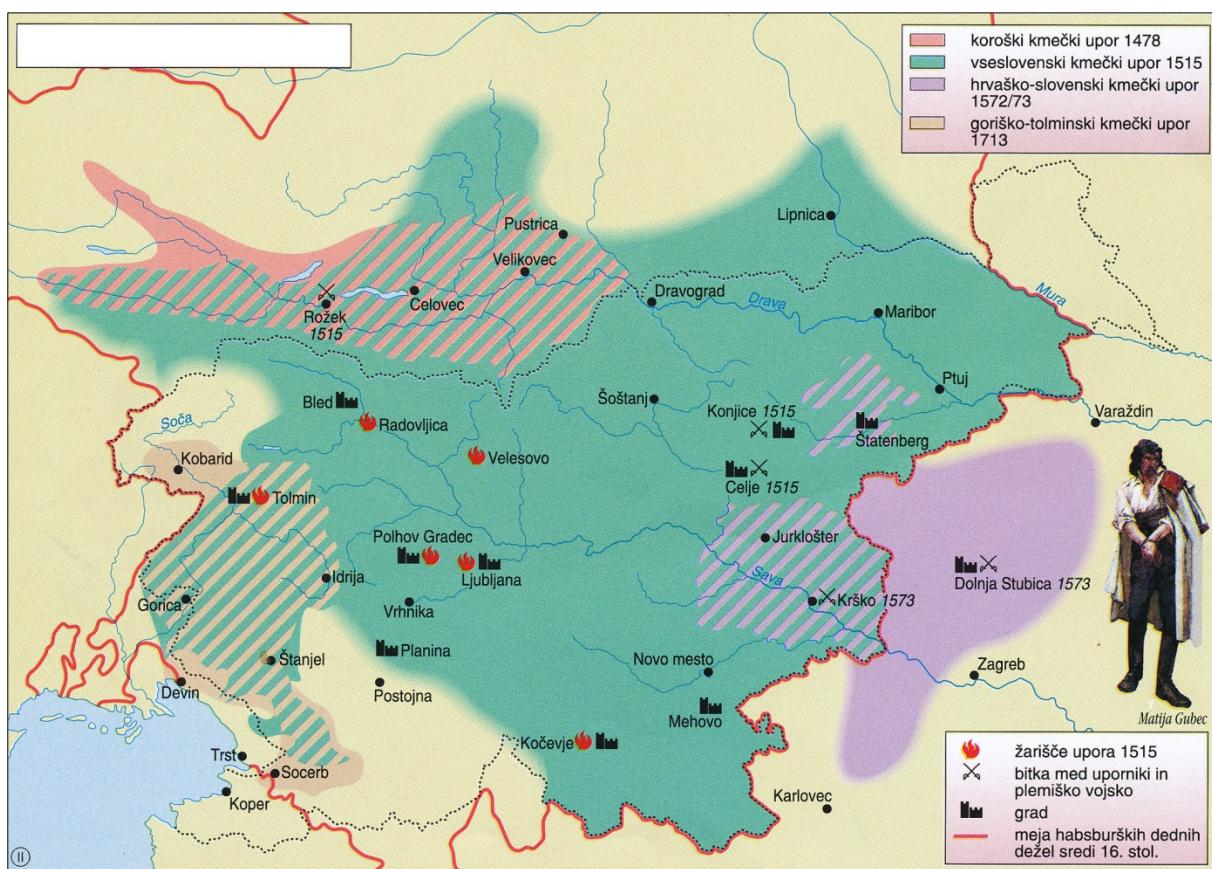
Slika 3: Karantanija po letu 828

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 29. Modrijan. Ljubljana, 2013)

Slika 4: Triletno kolobarjenje

(Vir: Mlacić, D., in Urankar, N., 2010: Zgodovina 2, str. 82. DZS. Ljubljana)

Slika 5: Kmečki upori na Slovenskem

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 30. Modrijan. Ljubljana, 2013)